

16.1.2019

AP678
627/03.00/2019

Puolustusministeriö

PL 31
00131 HELSINKI

PLM:n ak VN/191/2019-PLM-1, 10.1.2019

PÄÄESIKUNNAN SELVITYS SYYTEASIASSA

Puolustusministeriö on viiteasiakirjalla pyytänyt pääesikunnalta selvitystä, kuinka asioiden selvittäminen on Puolustusvoimissa edennyt liittyen ilmavoimien komentajan ja Karjalan lennoston entisen komentajan syyteasiaan ottaen huomioon, että valtakunnansyyttäjänvirasto on ilmoittanut harkitsevansa esiselvityksen käynnistämistä puolustusvoimain komentajan osalta.

1. Taustalla oleva lainsäädäntö ja sotilasrikosten esitutkinta

Puolustusvoimien suoritusvalmiuden edellytyksenä on, että puolustusvoimat säilyttää sisäisen järjestyksensä ja pysyy kaikissa olosuhteissa Suomen valtiollisen johdon hallinnassa ja valvonnassa (HE 30/2013 vp). Jos käskyjä tai kieltoja rikotaan, on oltava tarpeelliset ja riittävät keinot kurin ja järjestyksen palauttamiseksi mahdollisimman nopeasti. Puolustusvoimien sisäistä kurin ja järjestyksen ylläpitämistä turvaa erityinen puolustusvoimien sotilaskurinpitomenettely, josta on säädetty suhteellisen tuoreessa laissa sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa (255/2014). Tämä laki antaa myös perusteet sotilasrikosten esitutkinnalle puolustusvoimissa. Lainsäätäjä on nähnyt perustelluksi antaa puolustusvoimille esitutkintaviranomaisen toimivallan tutkia sotilasorganisaation sisällä tapahtuneet sotilasrikokset.

Kurinpitoesimies on keskiössä tässä sotilasrikosprosessissa ollen ainoa taho, joka voi päättää tällaisen epäillyn sotilasrikoksen esitutkinnan käynnistämisestä. Lisäksi syyttäjä voi määrätä esitutkinnan suoritettavaksi. Mainitun lain 28 §:n mukaan ensisijainen velvollisuus huolehtia esitutkinnan toimittamisesta on sillä kurinpitoesimiehelle, jonka alaisessa joukossa tai hallintoyksikössä rikos on tehty tai rikoksesta epäilty palvelee. Lain mukaan esitutkinnan toimittamisesta voi tarvittaessa huolehtia myös ylempi kurinpitoesimies. Jos ylemmän kurinpitoesimiehen tietoon on tullut, että alempi esimies ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin rikoksen johdosta, hänen on asian laadun niin vaatiessa määrättävä esitutkinta suoritettavaksi tai otettava asia käsiteltäväkseen (28 § 2 mom.). On hyvin poikkeuksellista, että ylempi kurinpitoesimies ottaisi asian käsiteltäväksi.

Puolustusvoimain komentaja on puolustusvoimien ylin kurinpitoesimies. Hänellä on kurinpitotoimivalta koko puolustusvoimissa. On kuitenkin hyvin harvinaista, että puolustusvoimain komentaja käyttäisi kurinpitotoimivaltaa, koska useimmiten hänen alapuolellaan kurinpitoesimiesketjussa on kurinpitoesimiehiä, jotka ovat toimivaltaisia päättämään esitutkinnan käynnistämisestä. Puolustusvoimain komentaja päätös käynnistää esitutkinta tulisi lähinnä kyseeseen tapauksissa, joissa rikoksesta epäiltynä olisi esimerkiksi puolustushaarakomentaja taikka jos selvästi olisi käynyt ilmi, ettei alempi kurinpitoesimies ole ryhtynyt lain edellyttämiin toimenpiteisiin.

Sotilasrikosten esitutkinnat suoritetaan yksinkertaisimpien juttujen osalta joukko-osastoissa ja vaativimpien tutkintojen osalta pääesikunnassa. Myös poliisi suorittaa sotilasrikosten esitutkintaa etenkin silloin, jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää. Poliisilla on lain mukaan niin sanottu otto-oikeus puolustusvoimien toteuttamaan esitutkintaan, jolloin poliisi voi ottaa esitutkintatehtävän sen suoritettavaksi. Rikosepäilyjen kohdistuessa aivan puolustusvoimien ylimpään johtoon, päätöksen esitutkinnan käynnistämisestä tekisi syyttäjä ja tutkinnan suorittaisi poliisi. Näin pyritään varmistamaan, että puolustusvoimien sotilaskurinpitajärjestelmällä ja siihen liittyvällä esitutkinnalla ei vaaranneta prosessin puolueettomuutta eikä poliisin tai syyttäjän yleistoimivaltaa rikosasioissa.

Pääesikunnan oikeudellisella osastolla toimii vaativiin sotilasrikoksiin erikoistunut sektori, jossa esitutkinnasta vastaavat juristit ja poliisikoulutuksen saaneet henkilöt. Sektori suorittaa esitutkinnan kurinpitoesimiehen tutkintapyynnön perusteella tehden kuitenkin itsenäisesti esitutkinnan aikaiset päätökset. Tämä sektori on sotilaallisen käsky- ja määräysvallan ulkopuolella ja se on toiminnassaan riippumaton sekä itsenäinen yksikkö. Kaikki sektorin esitutkintaa suorittavat virkamiehet ovat siviilihenkilöitä. Tämä sektori on suorittanut nyt myös julkisuudessa olleiden Karjalan lennoston komentajaa ja ilmavoimien komentajaa koskevat esitutkinnat samalla tavalla, kuin se suorittaa lähes kaikki muutkin puolustusvoimien ammattisotilaisiin kohdistuneet esitutkinnat. Tämän sektorin virkamiehet noudattavat toiminnassaan sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annettua lakia, poliisilakia (872/2011), esitutkintalakia (805/2011) ja pakkokeinolakia (806/2011) sekä muun lain säännöksiä rikosten selvittämisestä.

2. Selvitys

2.1 Sotilasrikosasia

Pääesikuntaan saapui ilmavoimien komentajan tekemä tutkintapyyntö 19.12.2017 liittyen syyskuussa 2017 Lemmenjoella pidettyyn vapaaeh-

toiseen harjoitukseen. Tapahtumaan liittyvä esitutkinta valmistui 11.6.2018 ja esitutkinta-asiakirjat toimitettiin syyttäjälle 15.6.2018. Vapaaehtoista harjoitusta koskevan esitutkinta-aineiston perusteella puolustusvoimain komentaja päätti käynnistää esitutkinnan ilmavoimien komentajan osalta. Tutkintapyyntöä allekirjoitti pääesikunnan päällikkö puolustusvoimain komentajan sijaisena. Tämä esitutkinta valmistui 19.11.2018 ja esitutkinta-asiakirjat toimitettiin syyttäjälle 22.11.2018. Molempien tapausten esitutkinnat suoritti pääesikunnan oikeudellinen osasto.

Puolustusvoimien johto on pidetty koko ajan tietoisena näiden esitutkintojen edistymisestä ja tietoa on jaettu myös ministeriölle. Esitutkintaprosessille on ominaista, että asiat etenevät vaiheittain ja asioista on pyritty jakamaan tietoa ottaen kuitenkin huomioon mitä esitutkintalaissa ja laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) on säädetty esitutkinta-asioiden salassapidosta.

Liitteenä 1 olevasta pääesikunnan tutkinnanjohtajan selvityksestä (STIV) ilmenee tarkemmin tapahtumat tutkinnan käynnistämisestä tutkinnan valmistumiseen.

2.2 Virkamiesoikeudellinen harkinta

Kun palkattuun henkilökuntaan kuuluvan virkamiehen epäillään syyllistyneen rikokseen, työnantajan tulee harkita mahdollisia virkamiesoikeudellisia toimenpiteitä.

Puolustusvoimain komentaja päätti Karjalan lennoston komentajan siirtämisestä toisiin tehtäviin valtion virkamieslain (750/1994) 66 §:n mukaisen kuulemisen jälkeen. Saadun selvityksen perusteella hänellä ei ollut edellytyksiä jatkaa lennoston komentajan tehtävässä. Rikosprosessin ollessa kesken työnantaja päätti jättää mahdolliset muut virkamiesoikeudelliset toimenpiteet rikosprosessin aikana mahdollisesti esille tulevan tarkemman selvityksen varaan. Myös nyt syytteessä olevan entisen Karjalan lennoston komentajan oikeusturvan takaaminen edellytti pidättäytymistä muista toimenpiteistä prosessin tässä vaiheessa.

Pääesikunnan saaman tiedon mukaan puolustusministeriö on päättänyt kuulla itse suoraan ilmavoimien komentajaa.

Pääesikunnan päällikkö
Kenraaliluutnantti

Timo Kivinen

Apulaisosastopäällikkö
Varatuomari

Christel Hägglund

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

1. Tutkinnanjohtajan selvitys (STIV; paperiasiakirja)
2. Esitutkinta-asiakirjojen toimittaminen toimivaltaiselle syyttäjälle
AO11643, 15.6.2018
3. Esitutkinta-asiakirjojen toimittaminen toimivaltaiselle syyttäjälle,
AO21198, 22.11.2018

JAKELU

TIEDOKSI